

MONIKA CEPIL

Uniwersytet Łódzki

ORCID: 0000-0003-2551-2566

monika_cepil@wp.pl

VALKA-VALGA JAKO PRZYKŁAD MIASTA PODZIELONEGO NA POGRANICZU ŁOTEWSKO-ESTOŃSKIM

Valka-Valga as an Example of a Divided City on the Latvian-Estonian Border

The problem of a divided city is an interesting research thread, in which a former one integral whole is divided by administrative decisions. One of the examples of such cities is the former Wałk, now Valka and Valga, on the Latvian-Estonian border. The aim of the article is to analyse this urban unit in terms of geo-political and geo-historical research. The first part of the article discusses the genesis of the town as one settlement unit. In the second part of the discussion, the contemporary town landscape is briefly characterised. For the purposes of the study, the literature on the subject and the available cartographic resources have been analysed. The data available on the internet on Polish, Estonian and Latvian-language websites have also proved to be important.

Keywords: Valka, Valga, Wałk, Latvia, Estonia, town, border.

WPROWADZENIE

Jest dużo miejscowości na świecie, które słyną ze swojego położenia. Nie zawsze jest to położenie nad morzem czy w dolinie górskiej, często wyjątkowe może być podzielenie jednej jednostki osadniczej na dwie części. Miasta podzielone to miejscowości rozłupane przez granicę administracyjną na dwa samodzielne organizmy miejskie powstałe

w wyniku zmiany stabilności politycznej. Taki przykład znajduje się na współczesnej granicy estońsko-łotewskiej – dawniej miasto Wałk, a dziś miasta: Valga i Valka. W swojej historii miejscowość posiada także aspekt polski. Problem miasta podzielonego stanowi ciekawy wątek badawczy, w którym mamy do czynienia z niegdyś jedną integralną całością podzieloną na mocy decyzji administracyjnych.

Współcześnie miasta Valga–Valka znajdują się na terytorium Unii Europejskiej i oddzielone są tzw. granicą wewnętrzną¹ (ryc. 1). Według przyjętej klasyfikacji granicę między miastami można zaliczyć do granicy „nieopartej” na elementach przyrody, wytyczonej liniami prostymi i krzywymi². W bogatej literaturze poświęconej badanej problematyce kwestia miasta podzielonego na przykładzie Valgi i Valki nie została jeszcze poddana analizie. W tej sytuacji autorka podjęła próbę pogłębienia tematu. Głównym celem artykułu jest zobrazowanie

Ryc. 1. Współczesne położenie miast Valka–Valga na mapie topograficznej Europy, skala 1:9 264 011

Źródło: Opracowanie własne.

¹ Więcej na temat granic wewnętrznych w Europie, zob. w: A. Szachon-Pszenny, *Granice strefy Schengen a granice Unii Europejskiej – uwarunkowania normatywne*, „Pogranicze. Polish Borderlands Studies” 2018, t. 6, nr 1, s. 51–75.

² R. Zenderowski, M. Brzezińska, *Miasta podzielone granicą państwową w nowych państwach członkowskich UE: od separacji do integracji*, „Pogranicze. Polish Borderlands Studies” 2014, t. 2, nr 2, s. 169.

oblicza miasta w przeszłości jako wspólnej jednostki osadniczej oraz jego kolejnych zmian w aspekcie badań geograficzno-politycznych i geograficzno-historycznych. Na potrzeby opracowania przeanalizowano literaturę przedmiotu oraz dostępne zasoby kartograficzne. Istotne okazały się także dane dostępne w Internecie na portalach polsko-, estońsko- i lotewskojęzycznych.

Artykuł składa się z dwóch części, w pierwszej omówiono genezę miasta jako jednej jednostki osadniczej. Autorka omówiła najważniejsze, jej zdaniem, wydarzenia związane z historią miasta. W drugiej części rozważań pokrótce scharakteryzowano współczesny krajobraz miasta.

ZARYS DZIEJÓW MIASTA

Pierwsze wzmianki źródłowe na temat osady Wałk pochodzą z 1266 i 1286 roku³. Historyczny Wałk usytuowany był na Inflanckach nad rzeką Peddel⁴. Dogodne położenie przy trakcie kupieckim z Rygi do Pskowa i Dorpatu pozwoliło na rozwój osady. Miejscowość miała charakter rzemieślniczo-handlowy. Miasto Wałk założone zostało w 1334 roku przez mistrza prowincjalnego Eberharda v. Munheim (Monheim) z inflanckiej gałęzi Zakonu Krzyżackiego⁵.

Wałk od 1419 roku był geograficznym i komunikacyjnym centrum Inflanck, gdzie zbierały się landtagi Konfederacji Inflanckiej. W czasie wojen inflanckich osada była obleżona a następnie zniszczona przez wojska Iwana IV Groźnego. W XVI wieku miejscowość przechodziła kryzys związany z reformacją i rosnącymi w siłę potęgami: polską i moskiewską, które doprowadziły w konsekwencji do wybuchu wojny, jej główną areną były Inflanty. Miasto zostało zrujnowane. W ramach aktywizacji gospodarczej terenów zniszczonych wojnami osada została włączona do Rzeczypospolitej⁶. Wałk otrzymał potwierdzenie

³ J. Swajdo, *Estonia monografia krajoznawcza*, Kielce 2016, s. 249.

⁴ *Atlas von Liefland*, 1798 dostępny na stronie: http://maps.mapywig.org/m/Baltic_states_maps/Atlas_von_Liefland_1798/Atlas_Liefland_05_Der_Walcksche_Kreis_LoC_c2.jpg [dostęp: 14 sierpnia 2019 r.]; *General-Karte von der Russischen Ost-See-Prowinzen Liv-Est und Kurland. Nach den vollständigsten astronomisch-trigonometrischen Ortsbestimmungen u. den speziellen Landesvermessungen auf Grundlage der Spezialkarten v. C. Neumann, C. G. Rücker und J. H. Schmidt herausgegeben von C. G. Rucker Rewal. Verlag von Franz Kluge*, 1846, http://maps.mapywig.org/m/Baltic_states_maps/Small_scale_maps/Rueckert_Liv_Ehst_und_Kurland_PBC-002.jpg [dostęp: 14 sierpnia 2019].

⁵ *Słownik Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, B. Chlebowski, F. Sulimierski, W. Walewski, t. XII, 1892, s. 914; J. Lewandowski, *Historia Estonii*, Wrocław-Warszawa-Kraków 2002, s. 43.

⁶ J. Lewandowski, *Historia Estonii...*, s. 78; J. Swajdo, *Estonia monografia...*, s. 249.

praw miejskich od Stefana Batorego w 1584 roku, powtórna lokacja nastąpiła w 1764 roku po przyłączeniu do Rosji, od 1783 roku miasto powiatowe w guberni inflanckiej⁷.

Stefan Batory oprócz praw miejskich nadał także miastu herb z ręką rycerza unoszącą miecz, gotową do walki. Nazwa miasta po łotewsku (Valka) i po estońsku (Valga) dużo lepiej oddaje znaczenie nazwy miejscowości. Co ciekawe łotewski rycerz trzyma miecz w prawej dłoni, a estoński jakby w lewej. Oba herby doskonale się uzupełniają. W XIV wieku miasto nazywało się już *Valka* (spacer po niemiecku). Chociaż *valka* oznacza w języku łotewskim „strumień”, z czasem było także postrzegane jako niemieckie *Wolke* (chmura). Tak więc ramiona pokazują chmurę z uzbrojoną ręką, trzymającą szablę. Ręka oznacza siłę; może też symbolizować dawną zależność od rycerzy Zakonu Krzyżackiego. Z estońskiego nazwa miasta oznacza białość, jasność, światło (*valgus*)⁸. Według innych źródeł uważa się, że nazwa *valka* jest prawdopodobnie związana z łotewskimi słowami: „nosić” lub „wilk”, które dawniej były używane do oznaczania terenów podmokłych lub niektórych jego elementów, np. bagna i potoku. Rzeczownik „wilk” mógł być pierwotnie używany w odniesieniu do miejsca, w którym holowano łodzie w czasach prehistorycznych, gdyż łodzie lub ładunki płynęły rzeką Pedele, która zapewniała dostęp do jezior estońskich⁹.

Później na długie lata historia jak by zapomniała o Wałku. Mieszkańcy żyli spokojnie, wznosząc najważniejsze obiekty m.in.: kościół luterański w Lugaži (tuż koło Wałku) oraz kościół świętego Jana i ratusz¹⁰. Pod koniec XIX wieku miasto posiadało 2492 mieszkańców, 130 domów, 7 ulic, cerkiew, kościół ewangelicki, zajazd, 6 obiektów edukacyjnych, 20 sklepów, szpital, przytułek i pocztę. Mieszkańcy handlowali m.in.: lnem, konopiami i zbożem¹¹.

W 1918 roku na mapie świata pojawiło się wiele nowych państw, w tym Łotwa i Estonia (ryc. 2). Oba kraje zaczęły rościć sobie prawo do Wałku. Wydawało się, że pierwszeństwo mają Łotysze, w końcu to właśnie tutaj 15 listopada 1918 roku podjęto decyzję o przyjęciu

⁷ *Słownik Królestwa Polskiego...*, t. XII, s. 914; M. Piasta, M. Kamel, *Polskie dziedzictwo kulturowe w Estonii – potencjał turystyczny*, „Turystyka Kulturowa” 2013, nr 6, s. 48.

⁸ <http://bloghumboldta.blogspot.com/2014/08/wak-jedno-miasto-dwa-panstwa.html> [dostęp: 14 sierpnia 2019].

⁹ <http://visit.valka.lv/lv/iepazisti-mus> [30 października 2019].

¹⁰ J. Swajdo, *Estonia monografia...*, s. 249; <http://bloghumboldta.blogspot.com/2014/08/wak-jedno-miasto-dwa-panstwa.html> [dostęp: 14 sierpnia 2019].

¹¹ *Słownik Królestwa Polskiego...*, t. XII, s. 914.

deklaracji niepodległości kraju, ogłoszoną trzy dni później w Rydze. Ostatecznie jednak sąd arbitrażowy zdecydował inaczej. W 1920 roku w sporze na tle struktur przynależności narodowych dokonano podziału miasta. W owym roku miasto zamieszkiwało 4,4 tys. Łotyszów i 3,5 tys. Estończyków¹².

Ryc. 2. Miasto Wałk jako dwa organizmy miejskie. Stan z 1927 roku

Źródło: http://maps.mapywig.org/m/Baltic_states_maps/075K_Lat_300dpi_lithmaps/Lat075_071_Valka_ca1930.jpg [dostęp: 14 sierpnia 2019].

Stare miasto wraz z dworcem kolejowym otrzymała Estonia. Łotwie przypadło 80 drewnianych domów w zachodniej części miasta. Według postanowień międzynarodowych na stronę łotewską przesiedlono 2,5 tys. Łotyszów¹³.

Łotwa musiała podjąć znaczne wysiłki w celu zbudowania nowej infrastruktury. Budynki mieszkalne, budynki administracyjne, budynki sakralne, sieci drogowe należało szybko zbudować, aby zaspokoić potrzeby ludności. Mieszkańcy łotewskiego miasta ucierpieli z powodu utraty stacji kolejowej, co uwydatniło marginalizację go-

¹² J. Swajdo, *Estonia monografia...*, s. 250; http://maps.mapywig.org/m/Baltic_states_maps/075K_Lat_300dpi_lithmaps/Lat075_071_Valka_ca1930.jpg [dostęp: 14 sierpnia 2019]; R. Zenderowski, M. Brzezińska, *Miasta podzielone...*, s. 173.

¹³ J. Swajdo, *Estonia monografia...*, s. 250; http://maps.mapywig.org/m/Baltic_states_maps/075K_Lat_300dpi_lithmaps/Lat075_071_Valka_ca1930.jpg [dostęp: 14 sierpnia 2019].

spodarczą i demograficzną wobec całego terytorium kraju. Granica, w postaci białych i czarnych pasków oraz barier, stała się elementem krajobrazu miejskiego, podobnie jak rytuał kontroli przy jej przekraczaniu (ryc. 3)¹⁴.

Ryc. 3. Granica pomiędzy Łotwą a Estonią w mieście Valka-Valga.
Stan z 1930 roku

Źródło: <https://www.zudusilatvija.lv/objects/object/15000/> [dostęp: 14 sierpnia 2019].

Paradoksalnie aneksja Sowiećów w 1940 roku pozwoliła na pięćdziesiąt lat zjednoczenia miasta, co jest rzadkim zjawiskiem. Granica została zredukowana do rangi zwykłego limitu administracyjnego, nie stanowiła więc problemu dla mieszkańców¹⁵. Podczas przynależności politycznej do ZSRR podział miasta nie odgrywał większej roli, praktycznie miasto traktowano jako jeden organizm językowo mieszanej ludności. W 1979 roku miasto osiągnęło największą od tej pory liczbę ludności 18, 4 tys.¹⁶

¹⁴ M. Sobczyński, *Granice polityczne w krajobrazie – krajobraz pogranicza*, „Studia z Geografii Politycznej, Historycznej i Studiów Regionalnych” 2018, t. 7, s. 61.

¹⁵ P. Orcier, *Valka-Valga: the recomposition of a cross-border urban agglomeration between Latvia and Estonia?* „Changing European Borders” 2011, t. 6, s. 3.

¹⁶ J. Swajdo, *Estonia monografia...*, s. 250; R. Zenderowski, M. Brzezińska, *Miasta podzielone...*, s. 168.

Przywrócenie niepodległości Estonii i Łotwy w 1991 roku ponownie zakłóciło życie lokalne, choć większość ludzi opowiedziała się za niepodległością w krajowych referendach zorganizowanych w tej sprawie w 1990 roku¹⁷. W wyniku negocjacji granica pomiędzy Valką i Valgą została poprowadzona po linii granicznej z 1920 roku¹⁸. Od 1991 roku w obrębie miasta funkcjonowały trzy przejścia graniczne (Sepa tanav, Raja tanav i Valga-Uulu maantee). Zniesiono je w chwili przystąpienia obu państw do strefy Schengen w 2007 roku¹⁹.

WSPÓŁCZESNY OBRAZ MIASTA

Współcześnie dwa odrębne organizmy miejskie Valga (część estońska) i Valka (część łotewska) od 2004 roku są w granicach Unii Europejskiej. Obecnie obydwie łącznie mają 20 000 mieszkańców²⁰. Granica miasta została wytyczona niemal samym jego środkiem. Po stronie estońskiej miasto znajduje się w prowincji o nazwie *Valgamaa*. Jest ono najbardziej na południe wysuniętym miastem Estonii. Natomiast na terytorium łotewskim miasto jest siedzibą okręgu Valka i znajduje się na północy państwa, w krainie historycznej Vidzeme²¹. Współcześnie Valga zajmuje powierzchnię 16,5 km², natomiast Valka²² – 14,5 km².

Granica między miastami została poprowadzona przez główne drogi wylotowe, przy których obecnie mieszczą się pojedyncze budynki przemysłowe, czasem zabudowa mieszkaniowa. Przy drogach jest dużo zieleni. Przy wjeździe do miast znajdują się tablice informacyjne. Przy drodze będącej także granicą są przystanki autobusowe. Granica przechodzi także przez osiedla domków jednorodzinnych (typowo wiejskie). Jest ona poprowadzona koło gospodarstw i charakteryzuje się pasem wyciętej trawy. Często granica przecina ulicę, a to że jesteśmy już w innym państwie, widzimy po zmienionej nazwie ulicy. Granica przechodzi także w okolicy bloków i przez centrum miasta. Często znaki drogowe informują nas, że właśnie znajdujemy się już w innym

¹⁷ P. Orcier, *Valka-Valga: the recomposition...*, s. 3.

¹⁸ R. Zenderowski, M. Brzezińska, *Miasta podzielone...*, s. 170.

¹⁹ J. Swajdo, *Estonia monografia...*, s. 250.

²⁰ P. Orcier, *Valka-Valga: the recomposition...*, s. 3.

²¹ I. Kolendo, *Łotwa – zarys dziejów narodu i państwa. Od czasów najdawniejszych do początku XXI wieku*, Łódź 2014, s. 23; https://www.pmlp.gov.lv/lv/assets/documents/statistika/IRD2016/ISPV_Pasvaldibas_iedzivotaju_skaitis_pagasti.pdf; <https://www.blog.urbact.eu/2019/02/common-public-space-design-in-valga-valka/> [dostęp: 14 sierpnia 2019].

²² J. Swajdo, *Estonia monografia...*, s. 249; https://www.pmlp.gov.lv/lv/assets/documents/statistika/IRD2016/ISPV_Pasvaldibas_iedzivotaju_skaitis_pagasti.pdf [dostęp: 14 sierpnia 2019].

państwie. W krajobrazie miasta zachowały się dawne posterunki graniczne oraz dawne przejścia graniczne²³.

W 2018 roku w Valdze mieszkało 12 452 osób z czego ok. jedną czwartą stanowili Rosjanie, a w Valce 4718 osób. Podobnie jak w przypadku wielu peryferyjnych miast estońskich i łotewskich Valga–Valka zmagają się z poważnym spadkiem ludności. W historii miasta były dwa okresy wzrostu populacji: pierwszy, w okresie industrializacji na przełomie XIX i XX wieku, a drugi, w latach okupacji sowieckiej (1940–1991). Mówi się nawet, że kiedy Estonia i Łotwa jako niezależne kraje radzą sobie dobrze, to Valga i Valka radzą sobie słabo.

Omawiany organizm miejski stanowi także popularne przejście na granicy estońsko-łotewskiej. Jedyne dworzec kolejowy (ryc. 4) obsługujący połączenia międzynarodowe i krajowe znajduje się po stronie estońskiej. Pełni rolę ważnego węzła kolejowego (z Tartu przez Koidulę i Ryge)²⁴.

Linia kolejowa Ryga – Valga została otwarta w 1889 roku, jej długość wynosiła 168 km. Linię wybudowano w ramach realizacji połączenia kolejowego pomiędzy Warszawą a Sankt Petersburgiem przez Valgę i Psków. Pociągi do Sankt Petersburga kursowały nią do 1998 roku. Od tamtej pory połączenia realizowane są przez Rzeżycę. Przez kilka lat pasażerski ruch transgraniczny na tej linii nie odbywał się (pociągi kursowały w relacji Ryga – Lugaži), jednak od 2008 roku pociągi powróciły na trasę Ryga – Valga, a także dalej, do Tallinna²⁵.

Pociągi Ryga – Valga pomiędzy Łotwą a Estonią kursują dwa razy dziennie. Jeden z pociągów skomunikowany jest z pociągiem kolei estońskich Valga – Tallin, zatrzymującym się między innymi w Tartu. Podróżni przesiadają się na stacji Valga ze składu łotewskiego do estońskiego i odwrotnie²⁶. Do estońskiego Tartu kursowały także autobusy międzynarodowe z łotewskiej Valki. Jednak od maja 2019 roku linia została zawieszona ze względu na trudności dogadania się przewoźnika z Ministerstwem Gospodarski i Komunikacji²⁷.

²³ <http://www.krajoznawcy.info.pl/valga-i-valka-miasto-podzielone-50684> [dostęp: 14 sierpnia 2019]; <https://www.google.com/maps/place/Valka,+Valkas+pils%C4%93ta,+LV-4701,+%C5%81otwa/@57.7790143,26.0168525,2318m/data=!3m1!1e3!4m5!3m4!1s0x46eba23663dbd18b:0x400cfd68f31db0!8m2!3d57.776041!4d26.0028389> [dostęp: 14 sierpnia 2019].

²⁴ R. Zenderowski, M. Brzezińska, *Miasta podzielone...*, s. 172; <http://kolejnapodroz.pl/2018/11/27/kolej-lotwie-przewodnik-dla-pasazerow/>.

²⁵ <https://www.railwaymuseum.lv/lv/content/dzelzce%C4%BCu-1%C4%ABniju-latvij%C4%81-b%C5%ABvniec%C4%ABbas-hronolo%C4%A3ija> [dostęp: 14 sierpnia 2019].

²⁶ <http://kolejnapodroz.pl/2018/11/27/kolej-lotwie-przewodnik-dla-pasazerow/> [dostęp: 14 sierpnia 2019].

²⁷ <http://www.valka.lv/lv/valkas-novads-1/sabiedriba/noderiga-informacija-1/pla-nots-slegt-autobusa-marsrutu-valka-valga-tartu-el319> [dostęp: 14 sierpnia 2019].

Ryc. 4. Budynek dworca kolejowego w dawnym mieście Walk.
Stan z I poł. XX wieku

Źródło: <https://www.zudusilatvija.lv/objects/object/15540/> [dostęp: 14 sierpnia 2019].

Centrum Valgi posiada stare, zabytkowe budowle, podczas gdy centrum Valki jest obszarem ze stosunkowo młodą zabudową. Łotewska Valka to głównie blokowiska, a stare centrum zachowało się w estońskiej części miasta. Po otwarciu granicy w 2007 roku nastąpiły zmiany przestrzenne. Zaczęto usuwać do tej pory zamknięte graniczne ulice. W wielu miejscach zmniejszył się czas podróży z jednej części miasta do drugiej²⁸.

Skomplikowaną historię widać na każdym kroku. Sąsiadujące narody i grupy etniczne przez lata odmawiały pochówku obok siebie. Ale zmieniająca się granica spowodowała, że łotewski cmentarz dziś leży po stronie estońskiej. Kolejną ciekawostką jest dom, którego rynny i okapy znajdują się po stronie łotewskiej, a garaż jest już podzielony pomiędzy oba państwa²⁹.

W centrum Valgi mieści się kościół ewangelicki, z którego wieży widać obydwa organizmy miejskie. Wzniesiony w latach 1787–1789 z rzadko spotykaną w kościołach estońskich owalną nawą główną³⁰. Pierwsza wzmianka pojawia się w 1477 roku i był to wówczas kościół św. Katarzyny. W ciągu lat kościół dwukrotnie został zniszczony. Po raz

²⁸ P. Orcier, *Valka-Valga: the recomposition...*, s. 13.

²⁹ http://www.valgamaa.ee/userfiles/valgamaa/Valga_Valka_29.07.16.pdf [dostęp: 14 sierpnia 2019].

³⁰ R. Mckelvie, J. Mckelvie, *Łotwa*, Warszawa 2006, s. 124; M. Piasta, M. Kamel, *Polskie dziedzictwo kulturowe...*, s. 54–55.

pierwszy ucierpiał w 1702 roku podczas wojny. W 1907 roku wybuchł pożar, powodując uszkodzenie konstrukcji dachowych. Kościół został odrestaurowany w 1910 roku. Obiekt widziany z góry przypomina rozciągnięty prostokąt. Zewnętrzna część kościoła ma prostą formę, zmienianą przez częste prace konserwatorskie, z których każda wprowadziła własne charakterystyczne cechy związane z epoką, np. przód kościoła ma cechy klasycyzmu i baroku³¹. W sąsiedztwie kościoła znajduje się drewniany budynek ratusza (ryc. 5). Zbudowany w 1865 roku, jest jednym z najbardziej uderzających przykładów historycznej architektury drewnianej w Estonii. Jest to budynek parterowy z wysokim dachem dwuspadowym, z połówkami spadzistymi, świetlikami i wieżą. W holu ratusza znajduje się tablica pamiątkowa poświęcona Johannesowi Mertsonowi, który był głową miasta w latach 1902–1917. Na parterze usytuowane jest Centrum Informacji Turystycznej, w którym można otrzymać wiadomości o atrakcjach turystycznych, hotelach i obiektach gastronomicznych znajdujących się na pograniczu łotewsko-estońskim. W obiekcie można także nabyć pamiątki i lokalne rękodzieło³².

Ryc. 5. Dawny ratusz miasta Valka. Stan z I poł. XX wieku

Źródło: <https://www.blog.urbact.eu/2019/02/common-public-space-design-in-valga-valka/> [dostęp: 30 października 2019].

³¹ <http://www.valkas.lelb.lv/?ct=vesture> [dostęp: 14 sierpnia 2019].

³² <http://visit.valka.lv/lv/iepezisti-mus/apskates-vietas-valga-un-apkartne/valgas-ratsnams> [dostęp: 30 października 2019]. R. Mckelvie, J. Mckelvie, *Lotwa*, Warszawa 2006, s. 124; M. Piasta, M. Kamel, *Polskie dziedzictwo kulturowe...*, s. 54–55.

W Valdze przy głównej alei, odsłonięto w 2002 roku tablicę upamiętniającą Stefana Batorego (ryc. 6), która głosi: *W holdzie Stefanowi Batoremu, Królowi Polski, Wielkiemu Księciu Litewskiemu i Księciu Siedmiogrodu, który w 1584 r. nadał Valdze prawa miejskie*³³.

Ryc. 6. Tablica upamiętniająca Stefana Batorego

Źródło: <https://visitvalgavalka.com/lv/turisma-objekti/pieminas-zime-stefanam-batorijam/> [dostęp: 30 października 2019].

Obecnie w Valdze znajduje się 7 punktów noclegowych, a w Valce 9. Jeśli chodzi o punkty gastronomiczne także dominuje strona estońska, gdzie jest ich 14, a po stronie łotewskiej 5. Na terenie miasta w części estońskiej funkcjonują 3 banki i 8 bankomatów. W łotewskiej części zlokalizowane są 2 muzea, a w estońskiej 3. Valga dominuje także w przypadku stacji benzynowych, gdyż ma ich 5, a Valka tylko 4³⁴.

³³ M. Piasta, M. Kamel, *Polskie dziedzictwo kulturowe...*, s. 54–55.

³⁴ http://www.valgamaa.ee/userfiles/valgamaa/Valga_Valka_29.07.16.pdf [dostęp: 30 października 2019].

Tabela 1
Obiekty publiczne w Valdze i Valce

Obiekty	Valga (Estonia)	Valka (Łotwa)	Razem
Hotel/noclegi	9	7	16
Gastronomia	14	5	19
Banki	3	–	3
Bankomaty	8	3	11
Muzea	3	2	5
Stacje benzynowe	5	4	9

Źródło: <http://www.valka.lv/lv/valkas-novads-1/sabiedriba/noderiga-informacija-1/planots-slegt-autobusa-marsrutu-valka-valga-tartu-el319> [dostęp: 30 października 2019].

Odwiedzając strony internetowe obydwóch miast, widać współpracę w dziedzinie kultury i sportu. Często odbywają się wspólne festiwale, np. dzień kawiarni. W kwietniu 2019 roku odbył się 5-kilometrowy bieg łotewsko-estoński przez miasta Valka i Valga. Na ich terytorium działa także transgraniczny klub męskiej koszykówki grający w łotewsko-estońskiej lidze. Zdarza się także, że kino po stronie estońskiej puszcza filmy po łotewsku³⁵. We wrześniu odbywa się wspólny wiejski targ „Co jest na jesieni”, gdzie można kupić akcesoria do ogrodu, lasu i kuchni. We wrześniu zainaugurowano akademicki międzynarodowym festiwal „Dance is the Future”. Program obejmował koncerty, lekcje mistrzowskie, konkursy i inne działania³⁶. Wspólną inicjatywą jest możliwość przemieszczania się taksówką z jednej części miasta do drugiej³⁷.

Kolejnym pomysłem współpracy jest budowa głównego deptaku łączącego obydwie państwa. Deptak miałby zostać wykonany w centrum Valgi–Valki z identycznych materiałów budowlanych. Elementem, który ma mówić o przekroczeniu granicy ma być słupek wkomponowany w krajobraz miasta³⁸. Przy wsparciu programu Estonia – Łotwa powstaje bliźniacze miasto Valga–Valka Center. Głównym celem jest stworzenie atrakcyjnego i przyjaznego dla ludzi rozwiązania

³⁵ <http://www.valka.lv/lv/valkas-novads-1/sabiedriba/noderiga-informacija-1/planots-slegt-autobusa-marsrutu-valka-valga-tartu-el319> [dostęp: 30 października 2019].

³⁶ <http://visit.valka.lv/lv/jaunumi-1/sonedel-valkas-novada-un-valga-8> [dostęp: 30 października 2019].

³⁷ <https://news.err.ee/947897/bolt-launches-cross-border-service-in-valga-valka> [dostęp: 30 października 2019].

³⁸ <https://www.blog.urbact.eu/2019/02/common-public-space-design-in-valga-valka/> [dostęp: 30 października 2019].

w postaci wspólnej przestrzeni zewnętrznej na granicy estońsko-łotewskiej. W ramach projektu powstanie unikalny obszar dla mieszkańców i gości Valgi-Valki, z którego można będzie korzystać na co dzień i gdzie można będzie organizować różne imprezy transgraniczne. W ramach projektu przewidziano budowę m.in.: plac zabaw dla dzieci, ścieżki dla pieszych wzdłuż rzeki i centrum kultury. W celu promowania działań transgranicznych i jedności miasta partnerskiego planowane jest organizowanie różnych wydarzeń, uczestnictwo w działaniach marketingowych i tworzenie nowej wspólnej ścieżki informacji. Oprócz zmian przestrzennych projekt rozwoju Valga-Valka poprzez różnorodne wydarzenia i działania chce skłonić lokalnych mieszkańców i turystów do przebywania w centrum zrewitalizowanego miasta oraz zwiększyć aktywne wykorzystanie obszaru³⁹.

Miasta współpracują ze sobą także na gruncie naukowym, np. w listopadzie 2019 roku odbyła się wspólna konferencja historyczna pt. „Valga-Valka jako miasto kolei”⁴⁰.

Dla społeczności obu części miasta ważne jest promowanie transgranicznej integracji na rynku pracy. Celem projektu jest zwiększenie zakresu informacji wśród osób poszukujących pracy i pracodawców z regionu przygranicznego. Ważne jest polepszenie dostępu do usług informacyjnych i poprawa ich jakości, organizowanie wspólnych inicjatyw w zakresie zatrudnienia i szkoleń oraz rozwój usług doradztwa zawodowego. Pomoże to osobom poszukującym pracy uzyskać informacje na temat transgranicznych ofert pracy i szkoleń, a pracodawcom znaleźć odpowiednich pracowników. Jednym z założeń jest także usunięcie przeszkód w dojazdach do pracy za granicą⁴¹.

PODSUMOWANIE

Miasta podzielone są interesującym problemem w sferze badań geograficzno-politycznych i geograficzno-historycznych. Jednym z przykładów jest miasto Valka-Valga na pograniczu łotewsko-estońskim, stanowiące w przeszłości jeden organizm miejski Wałk. Obecnie miasta te leżą na terytorium Unii Europejskiej w strefie Schengen. Miasto

³⁹ <https://visitvalgavalka.com/lv/dvinu-pilsetas-valgavalka-sak-kopigi-iepazistinatar-regionu/> [dostęp: 30 października 2019].

⁴⁰ <http://visit.valka.lv/lv/pasakumi-4/igaunijas-latvijas-vestures-konferenc-Valga-valka-ka-dzelzcela-pilseta-1> [dostęp: 30 października 2019].

⁴¹ <https://estlat.eu/en/estlat-results/valka-valga-mobility.html> [dostęp: 30 października 2019].

zostało dwa razy rozłupane granicą państwową raz w 1920, a potem w 1991 roku. W latach 1945–1991 znajdowało się w granicach Związku Radzieckiego. Współcześnie obydwie miasta dążą do współpracy, głównie na gruncie kulturowym, zawodowym i komunikacyjnym. W planach jest także wspólna budowa deptaku łączącego dwa odrębne organizmy administracyjne.